आत्मस्वरूपप्राप्तौ "आत्मलाभात्परोलाभो नास्तीति मुनयो विदुः" पुरा० "आत्मलाभपरिणामनिरोधैः" किरा०।

आत्मलोक पु० आत्मैव लोकः प्रकाशः। स्वप्रकाशे आत्मनि।

आत्मलोमन् न० ६त०। सुखजाते लोमभेदे १श्मश्रुणि(दाड़ि) २आत्मलोममात्रे च।

आत्मवत् त्रि० आत्मा चित्तं वश्यतयाऽस्त्यस्य मतुप् मस्य वः स्त्रियां ङीप्। १वश्यचित्ते। "उदयादिष्वविकृतिर्मनसः सत्त्वमुच्यते। आत्मवान् सत्त्ववानुक्त" इत्युत्पलमालोक्तौ २निर्विकारचित्ते च "प्रकृतिष्वात्मजमात्मवत्तया" रघुः "तस्मादस्मिन् सदा युक्तो नित्यं स्यादात्मवान् द्विजः"। "गृहे गुरावरण्ये वा निवसन्नात्मवान् द्विजः" "पूर्वं पूर्वं गुरुतरं विद्यात् व्यसनमात्मवान्" "ब्रह्महत्याकृतं पापं व्यपोहत्यात्मवत्तया" इति च मनुः। "न त्वामेवंविधो-भावः स्प्रष्टुमर्हति मानद!। आत्मवन्तमिव व्याधिः पुरुषं वृद्धसेविनम्" भा० व०प० २७९ अ०। आत्मा प्रकाश्य-तया विद्यतेऽस्य। आत्मप्रकाशके ३शास्त्रे "श्रुतमाविष्कृत-मात्मवत् त्वया" रघुः। आत्मना तुल्या क्रिया वति। ४आत्म-तुल्यक्रियायाम् अव्य०। "आत्मवन्मन्यते जगत्" इति नीतिः "मातृवत् परदारेषु परद्रव्येषु लोष्ट्रवत्। आत्मवत् सर्वभूतेषु यः पश्यति स पण्डितः" इति चाणक्यः।

आत्मवश त्रि० आत्मनोवश आयत्ततात। आत्माधीने। "यद्यदात्मवशं तु स्यात्तत्तत् सेवेत यत्नतः" "सर्वं परवशं दुःखं सर्वमात्मवशं सुखम्" इति च मनुः।

आत्मवश्य त्रि० आत्मा मनो वश्योयस्य। वशीभूतमनस्के "आ-त्मवश्योविधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति" गीता २आत्मनो-वश्ये च।

आत्मविक्रय पु० ६त०। स्वदेहविक्रये। स च "गोबधोऽयाज्य-संयाज्यपारदार्य्यात्मविक्रय" इति मनूक्त उपपातकभेदः।

आत्मविद् त्रि० आत्मानं यथार्थरूपेण वेत्ति विद्—क्विप् ६त०। आत्मस्वरूपाभिज्ञे "आत्मविदोजनाः" आत्म शब्दे उदा० "अधीयन्नात्मविद्विद्याम्" भट्टिः "तरति शोकमात्मवित्" श्रुतिः "ध्यानयोगमुपागम्य प्रसन्नमतयः सदा। सुखोप-चयमव्यक्तं प्रविशन्त्यात्मवित्तमाः" भा०आश्व०प०५१अ०। आत्मानं स्वपक्षं वेत्ति क्विप्। २स्वपक्षज्ञातरि "य इहा-त्मविदो विपक्षमध्ये" माघः।

आत्मविद्या स्त्री आत्मनोविद्या। आत्मनो यथास्वरूपावेदक-विद्यायाम् "आन्वीक्षिकीञ्चात्मविद्यां वार्त्तारम्भांश्च लोकतः" मनुः। "आत्मविद्या च पौराणी धर्मशा-स्त्रात्मिका तथा" नन्दिपु० सा च उपनिषद्रूपा तदुप-कारिशारीरकविद्या च। तद्विद्यासाधने २शास्त्रे च।

आत्मवीर त्रि० आत्मा प्राणः वीरइव यस्य। १विशिष्टबलयुक्ते २श्यालके ३पुत्रे विदूषके च पु० मेदिनिः।

आत्मवृत्ति स्त्री आत्मनोवृत्तिः। १आत्मनोवर्त्तनोपाये। आत्मनि वृत्तिः स्थितिर्यस्य। २स्वस्थे पदार्थे त्रि०।

आत्मशक्ति स्त्री६त०। आत्मानुरूपसामर्थ्ये। "दैवं निहत्य कुरु पौरुषमात्मशक्त्या" नीतिः शक्तिश्च कार्य्यजननानुकूलः सामर्थ्यभेदः सा च देहप्राणादिनिष्ठा। आत्मनः परमात्म-नो जगज्जननशक्तौ २मायायाञ्च "देवात्मशक्तिं स्वगुणै-र्निगूढाम्" श्रुतिः। [र्य्यामि राजनि०।

आत्मशल्या स्त्री आत्मा स्वरूपं शल्यमिव यस्याः। शताव-

आत्मशुद्धि स्त्री आत्मनः देहस्य मनसो वा शुद्धिः। १देह-शुद्धौ २चित्तशुद्धौ च शुद्धिश्च अशुद्धिशब्दे व्याख्याता।

आत्मश्लाघा स्त्री ६त०। आत्मनोऽसत्यगुणाविष्करणे गर्वभेदे "आत्मश्लाघा विवर्जितः" महापुरुषलक्षणम्।

आत्मसंयम पु० आत्मनो मनसः संयमः। चित्तसंयमने "आत्मसंयमयोगाग्नौ जुह्वति ज्ञानदीपिते" गीता।

आत्मसमुद्भव पु०आत्मा देहोमनः परमात्मावा समुद्भवोऽस्य। १पुत्रे "हताविहन्मोह नरर्षभेण वयं सुरेशात्मसमुद्भवेन" भा०द्रो०प०११८अ०। २मनोभवे कामे च पु० ३मनो-जन्ये सुखादौ त्रि० ४कन्यायां ५बुद्धौ च स्त्री परमात्मस-म्भूते ६आकाशादौ त्रि०। ७चतुर्मुखे ८शिवे ९विष्णौ १० परमात्मनि च पु०।

आत्मसम्भव पु०सम्भवत्यस्मात् सम्+भू—अपादाने अप् आत्मा सम्भवो यस्य। तनूजे १पुत्रे। "एवमात्तरतिरात्मसम्भवान् तान् निवेश्य चतुरोऽपि तत्र सः"। "चकार नाम्ना रघु-रात्मसंभवम्" "तदात्मसम्भवं राज्ये मन्त्रिवृद्धाः समादधुः" इति च रघुः २मनोजन्ये त्रि० ३कामे सुखादौ पु० ४कन्यायां ५बुद्धौ च स्त्री। ६आकाशादौ ७भूते त्रि०। "तस्माद्वा एतस्मादात्मनः आकाशः सम्भूत आकाशाद्वायुर्वायोरग्नि-रग्नेरापः अद्भ्यः पृथिवीति" श्रुत्युक्तेस्तेषां तथात्वम् आत्मसंभवतादयोऽप्यत्र। आत्मा परमात्मा सम्भवोऽस्य। ७चतुर्मुखे पु० आत्मना सम्भवति अच्। ८शिवे ९विष्णौ १०परमात्मनि च पु०।

आत्मसाक्षिन् त्रि० आत्मनः बुद्धिवृत्तेः साक्षी प्रकाशकः। वेदान्तादिमतसिद्धे बुद्धिवृत्तिप्रकाशके चैतन्ये।

आत्मसात् अव्य० कार्त्स्न्येनात्मनोऽधीनो भवति सम्पद्यते